

ԿԻՊՐՈՍԻ Ս. ՄԱԿԱՐԱՅ ՎԱՆՈՒՑ

„Մ Խ Ի Թ Ա Ր Ա Յ Բ Լ Ո Բ Բ“ Ը

ԿՈՂՋՈՒՆԷ Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ ԿՂԶԻՆ

Մեծ հաճոյքով կը հրատարակենք հոս Պ. Ռ. Փիլիպպոսեանի թանկագին գրութիւնը որ պատմական է և սիրայուշ նկարագիրը Մխիթար Աբրահամեան նուիրուած բնութիւն և անոր վրայ կառուցուած կոթողին՝ Կիպրոսի Ս. Մակարայ հայ վանքին մօտ, ուր Մխիթար պատանին, ղեռ սարկաւագ 1695, նիւթական և բարոյական տառապանքի օրեր անցուց է ինդիր Լոյսի և Գիտութեան՝ երբ իր պաշտած ազգին մտաւոր ու բարոյական վերածնունդը կ'երկնէր իր մեծ հոգւոյն մէջ:

Բոլոր ազնիւ սրտերը որ այդ յուշարձանին զեղեցիկ զազափարն յղացան և իրազօրծեցին, զիտենք որ յանձին անմահ Մխիթարի նոյն այդ ազգային վերածնունդի փառքն էր որ պաշտամունքի առարկայ ըրին, և ատով իսկ ցոյց տուին թէ սրբան սէր և գոբզուրանք ունին ազգային իսկական և սրբազան պարձանքներուն:

Ուստի պարտք կը համարինք հրատարակել մեր անկեղծ և խորին շնորհակալութիւններն յայտնել Պ. Ռ. Փիլիպպոսեանի, և իր ազնիւ ընկերներուն Պ. Ս. Վանեանի, Պ. Ս. Պետեանի, Պ. Մ. Սուլթանեանի, ինչպէս նաև Պ. Բիւրքճեանի որ զիտցած է այնքան մարտը և անշահախնդիր ազգասիրութիւն ներշնչել իր սաներուն:

Մեր շնորհակալութեան և խորին յարգանքի զգացումները կը մատուցանենք նաև Կ. Վ. Օծուկեան Կիլիկիոյ Սահակ Բ Կաթողիկոսի և Կիպրոսի Առաջնորդ Պետր. Սարաճեան Սրբազանի որոնք իրենց բարձր ներկայութեամբ պատուեցին հանգէսը և նուիրագործեցին կոթողը իբրև յաւերժական յիշատակ Մխիթար Աբրահամեան մեծութեան և փառքին:

ՊՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պատուարժան Խմբագրորէին
«Բազմալեպ» ի

Քաղցր պարտականութիւն մը կատարելու հանձնքէն մղուած՝ կու գամ Ձեզ յուշել, 30 տարիներ առաջ, կղզւոյս Ս. Մակարայ լոկ մենաստանին մէջ տեղի ունեցած անցք մը, որուն ներկայի յուշարձանն է զոյգ մը լուսանկարները:

Տ Սեպտ. 1901ին, Տիար Վ. Մ. Բիւրքճեանի տնօրէնութեան տակ գտնուող, Նիկոսիոյ Ազգ. Կրթ. Որբանոցի սաներս, ամրան արձակուրդին Ս. Մակարայ վանուց մէջ, կը տօնէինք երկհարիւրամեակը Մխիթար Աբրահամի, աշակերտական պարզ հանդէսով մը:

Կիրակի մ'եր, յետ միջօրէի, վանքի անշուք մատրան մէջ եկեղեցական պաշտամունքէ մը վերջ, աշակերտութիւնը կը համախմբուէր կամարակապ սենեակներու տանեաց վրայ, որոնք ամենէն աւելի հնութեան զրոշմը կը կրէին, և անոնցմէ մին կ'ենթադրուէր բնակարանը ըլլալ Մխիթարայ. հոն կ'երգէինք Պր. Բիւրքճեանի՝ Մխիթարայ ձօնեալ երգը — մենաստանին, աւագանին, տնակին ու ըլլուրին ուղղեալ, որոնք միակ լուս ակամատեսներն էին կանգուն՝ Մխիթարայ անցուցած խեղճով կեանքին. ապա կը բարձրանայինք վանքի հանդիպակաց ըլլուրը, ըլլուր մը կանաչազարդ լեռներով շրջապատուած, որուն զազաթէն յաճախ անկուշտ աչօք կը դիտէինք զեղեցիկ մայրամուտը արեգական, Միջերկրականի կապուտակ ծովը, և անկէ անդին հայրենիքի սեւ սեւ լեռները. հոտ մեր խանդոտ ազգային երգերով կեանք ու կենդանութիւն կ'ուզէինք ներշնչել մեզ շրջապատող հիւնաւուրց մայրիներուն, որոնց հովանւոյն տակ վստահօրէն հանգչած էր Պատանին Մխիթար:

Քիւրքճեան խորապէս կը յարգէր ազգին անշահախնդիր մտաւոր վաստակաւորները, ինչ զաւանանքի ու կուսակցութեան ալ պատկանէին, և այս ուղղութեամբ կը դատարարէր ման իր սաները. այն օրը իրեն յատուկ պերճախօսութեամբ կը պատկերացնէր Մեծն Մխիթարայ կեանքը իր հոյակապ գործով, և Մխիթարեան Միաբանութեան ազգին մատուցած անգին ծառայութիւնները: Աշա-

կերտներս մեր պատանեկան կուրծքերուն տակ արդէն կը կերտէինք արձանը Մխիթարայ, և կը բաղձայինք մեր բոլոր հնարաւոր միջոցները ի սպաս դնել, Ս. Մակարայ վանքն ալ օժտելու Ս. Ղազարու նման Միաբանութեամբ մը: Սոյն անանուն ըլլուրը կը ձօնէինք Աբրահամեան, կոչելով՝ «Մխիթարայ Բլուր», և այդ օրուան յիշատակը յաւերժա-

դրելու, հին քարակոյտին տեղ կանգնելով խճակերտ կոթող մը:

Մինչ 30 տարիներ առաջ քարակոյտի հիման տակ զետեղուած գրութիւնը, Կիլիկիոյ կաթողիկոսական աթոռը թափուր կ'արձանագրէր, սոյն աթոռի Պետին ու պատուական Հայրապետին ՏՏ. Սահակ Բ Կաթողիկոսի, Ս. Մակարայ վանուց մէջ այս ամառ ներ-

Մխիթարայ վերակառոյց յուշարձանին հանդիսաւոր նաւակախբը ի Նիկոսիա (Ս. Մակարայ վանք)

ցնելու նպատակաւ կը կանգնէինք քարակոյտ կարկառ մը:

Դժբախտարար որբանոցը 6 տարուան կարճ, բայց բեղուն կեանքէ մը վերջ, նիւթականի անբաւարարութեան պատճառաւ կը փակուէր: «Մխիթարայ Բլուր»ը պահեց իր անունը, և պիտի պահէ դարէ դար. իսկ մեր պատանեկան ձեռքերուն զրոշմը կրող քարակոյտը ցարդ կանգուն կը մնար: Ասկէ քանի մը տարի առաջ Որբանոցի նախկին 4 սաներուս — Պր. Ս. Վանեանի (Խարթում), Ա. Պետեանի (Գահիրէ), Մ. Սուլթանեանի և ստորագրողիս (Նիկոսիա) միջեւ տրուած որոշումը, ուրախ ենք, որ այս տարի առիթ ունեցանք գործա-

կայութիւնը, քաղցր զուգադիպութիւն մը եղաւ: Նորին Վեհափառութիւնը կոթողին բացոււմը կատարեց Օգոստ. 26ին ի ներկայութեան կղզւոյս Առաջնորդ Գեր. Տ. Պետր. Արքեպս. Սարաճեանի, և վանքն օղափոխութեան զրուտող ազգայիններու, որոնց մէջ էր նաև յայտնի ճարտարապետ Պր. Կարօ Պալեան, որ իր արուեստին բաժինը սիրով բերաւ կոթողի շինութեան գործին: Նորին Վեհափառութիւնը եւ Առաջնորդ Սրբազան հայրը, օրհնեցին յիշատակը Աբրահամ, բարեմաղթութիւններ ուղղեցին Մխիթարեան Միաբանութեան և Տիար Բիւրքճեանի, ինչպէս և մեզ սաներուս:

ԲՃՇԿՈՂԸ

(ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՆ ՄԱՐԿՈՒՆ՝ ՈՐՈՒՆ ՏԵՂԵ ԱՌԱՌ ՅԻՍՈՒՍ ԱՆՈՒՅ ՈՒՐԲԱԹ ՕՐԸ)

— Մետաքսէ կրկնոց մ'է, մօրս համար բերի, մտածելով որ կակուղ հիւսքին տակ թերեւս կունակին ցաւերը քիչ մը մեղմանան:
Երիտասարդ ազահ կնոջ մագիլի նման մատները մետաքսեայ ծալքերուն կառչեցան:

— Ա՛հ, Բարաբբա, աղերսեց, հիանալի է, պառաւի մը չորցած մարմնոյն փաթթելու համար շատ ու շատ գեղեցիկ... Երիտասարդ եմ և զօրաւոր, մարմինս կլոր է և սիրուն. Բարաբբա, այդ կրկնոցը ինձի տուր: Բայց մարդը թօթուեց կառչող ձեռքը.

— Դ՛ու, ըսաւ զինքը ծաղրելով և հայհոյեց. նուէրներուս արժանի միայն մէկ անձ մը կայ և այդ անձը՝ մայրս է:

Մանկամարդը աղաւանդեց ցոյց տալով նա հանջեց. իր դիմակազերծ տգեղութիւնը աչքերէն յայտնի կ'երեւէր:

— Դ՛ու, Բարաբբա, ըսաւ անոր, որ մը պիտի ձերբակալուիս՝ որովհետեւ տեսական աւտոր նման նուէրներ կը բերես մօրդ. որ մը, մէկը, որ կողոպտեցիր ու թերեւս վրիպեցար սպաննելու, պիտի վերջիչէ քու այդ տգեղ դէմքդ և այն ատեն պիտի խաշուիս գոհարեղէնի կամ պատառ մը կերպասի համար:

Ըստ երեւոյթին՝ մարդը ահանջ չէր կախեր. կրկնոցը կուրծքին սեղմեց այնպիսի փափկութեամբ մը՝ որ կարծես մօրը մարմինը եղած ըլլար, և կնոջ առջեւն անցնելով մտաւ ներքին սենեակ մը որ անոր հետ կը բաժնէր գոյերու տան մէջ:

Յիրաւի Բարաբբա զոյ մըն էր իր բոլոր բարեկամներուն և ընկերներուն պէս, մինչեւ անոր թշնամիներէն շատերը գողեր էին: Մայրը երիտասարդ տարիքէն բարակ մատները անցորդներուն թղթապանակին մէջ սահեցնելու արուեստը լաւ գիտէր:

Բարաբբա գողերու երկար սերունդէ մը սերած էր, գողերու ընկերութեան մէջ սնած ու մեծցած՝ գողութիւնը շնչելու պէս բնական կը թուէր իրեն, և գողութեան համար եթէ նոյն իսկ յուսահատ ոճիրներ գործելու պէտք ըլլար՝ Բարաբբա երբեք չէր ընկրկեր անոնց առջեւ: Շատեր կը կարծէին թէ աւագակին կատաղի բնաւորութիւնը գուրգուրանքի ու է հետք չէր թողած իր մէջ, բայց իր մտերիքները քաջ գիտէին այն սէրը՝ զոր Բարաբբա կը տածէր իր անդամաւոյժ մօրը հանդէպ. սէր մը՝ որ տարօրինակ կերպով կը հաշտուէր ամէն անձնագոհութեան և գթութեան հետ:

Բարաբբա բնաւ չէր յիշեր մօրը երիտասարդութիւնը — երբ նա ամէնէն վարպետ ու ճարտար պիկ դրամաշորթն էր — երբոր զինքը ծնաւ՝ հիւանդացաւ և անդամաւոյժ եղաւ. մանկութեանը միակ յիշատակն էր՝ մօրը շարչարուած մարմինը ծածկոցի մը ներքեւ կծկուած:

Բարաբբա քանի մեծնար՝ մօրը հաշմանդամ վիճակն այնքան կը ծանրանար. Բարաբբա քանի կը կազմուէր ու կը զօրանար՝ մայրն ալ այնչափ կը տկարանար, և ս՛կ զիտէ, թերեւս

Ներ դարձուածքով սանդուխներուն ստորտը կեցող մարդը մթութեան մէջէն շուքի մը պէս կը տեսնուէր... բայց իր ձայնը հակառակ կոշտ ու խոպոտ ըլլալուն, յտակ էր և զարմանալիօրէն փարելի:

— Մայրիկ, մայրիկ, կանչեց, արթնն ես: — Պահ մը տատամեցաւ և յետոյ շարունակեց. — Ես քու որդիդ Բարաբբան եմ:

Սանդուխներուն գլխէն շուք մը բարձրացաւ. յանկարծ լոյս մը փայլեցաւ հապճեպով վառուած լամբարի մը լոյսին պէս և խանգարուած մագերով մանկամարդ կնոջ մը գլուխն երեցաւ:

— Ի՞նչ կը նշանակէ կէս գիշերով պատուաւոր քաղաքացիները այսպէս արթնցնել, ճչեց մանկամարդ կինը:

Բարաբբա մութին մէջէն ժպտեցաւ:

— Մայրդ հոս չէ, Բարաբբա, մեկնած է, դու ալ արդէն գործով բացակայ էիր այս ամբողջ շաբաթը. նա քեզմէ անմիջապէս վերջ մեկնեցաւ:

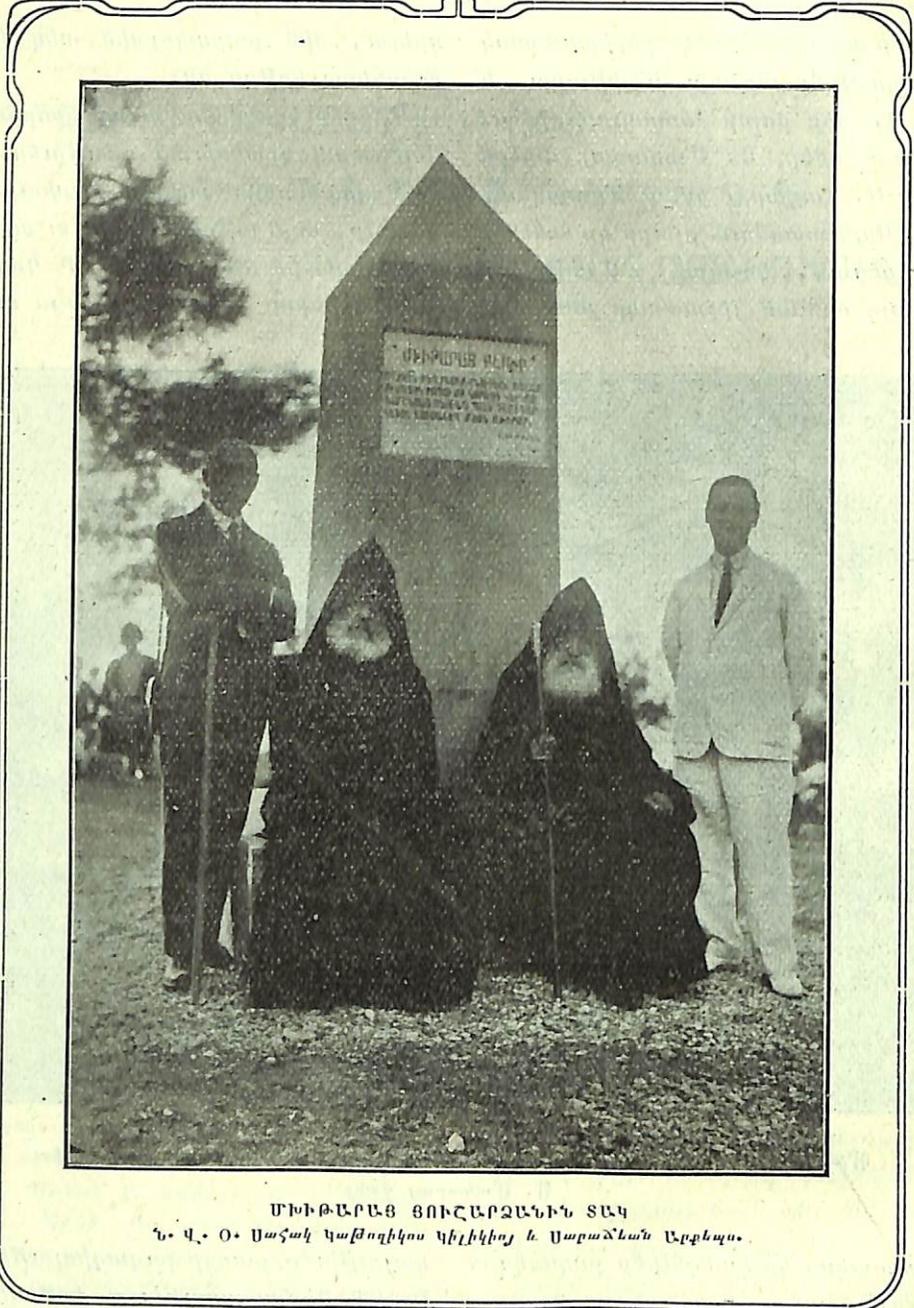
Հակառակ իր դանդաղաշարժ և խոշոր կազմին, զարմացական բացազան շուքեամբ և զարմանալի թեթեւաշարժութեամբ Բարաբբա աստիճաններէն վեր բարձրացաւ և հազիւ սանդուխներուն գլուխը հասած՝ երիտասարդ կնոջ ուսէն ուժգին բռնեց ու կոպիտ կերպով հարցուց.

— Ի՞նչ կը նշանակէ մեկնեցաւ, խեղճ մայրս չի կրնար շարժիլ, դու շատ լաւ գիտես այդ. եթէ խաղ մը խաղցուած է իրեն և կամ ո՛ր և է վրաս մը հասած՝ դուն և քու բարեկամներդ պիտի տուժէք:

Կինը կարծես զգաց իր ուսին զօրաւոր սեղմումը ու ետ նետելով իր խառնափնդոր մագիլներուն թնջուկը, մտահոգուած մարդուն երեսին խնդաց.

— Նոգ մի՛ ըներ ըսաւ, ոչ որ պիտի համարձակէր Բարաբբային մօրը դպչիլ. ամէն անոնք որ քաղաքին այս մասին մէջ կը բնակին բազուկիդ ոյժին և շուտափոյթ վրիժառութեանդ ծանօթ են: Բարեկամներ եկան և իրենց «կարաւանով» նոր բժշկողի մը վրանը տարին մայրդ. շատ կը խօսուէր ծուռ կունակներու շտկուելուն, հաշմանդամներու բուժուելուն մասին. այս խօսքերը մօրդ օրտին մէջ յոյս մը արթնացրին և խեղճը անձկութեամբ գնաց իր առողջութիւնը վերագտնելու...: Ա՛հ, Բարաբբա, յարեց կինը ազահ նայուածքով մը, ի՞նչ է թեւիդ վրայ կախուածը...:

Յայտնի կ'երեւէր թէ մարդուն միտքը տարուած էր այն կարաւանով՝ զոր իր մայրը նոր խաղաղութեան և երջանկութեան փնտռուածքին կը տանէր, և առանց անդրադառնալու պատասխանեց.

ՄԻԹԱՐԿՅ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ՏԱԿ
Ն. Վ. Օ. Սահակ Կաթողիկոս Կիլիկիոյ և Սարաճևան Երբեկոյ.

Կոթողիմ ճակատի մարմարը կը կրէ սա տողերը.

ՈՂՋՈՅՆ ՔԵՋ ԲԼՈՒՐ, ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՃԱՐ,
ՅՈՇԱՏԱԿ ԹՈՂՈՒՄԲ ԿՈԹՈՂԳ ԿԱՐԿԱՌ.
ՆՈՐԸՆԵԱՅ՝ ԱՆՈՒՆԿ ՊԱՇԷ ԳԱՐԷ ԳԱՐ,
ԿԵՅՅԷ՝ ԼՈՒՍԱՇՈՂ ՄԵՆՆ ՄԻԹԱՐ:

Վ. ՔԻԻՐՔՃԵԱՆ

Իսկ կոնակի մարմարը՝

«Ց Սեպտ. 1901 Ի յիշատակ Երկհարիւրամակի Միւիթար Աբբասօր, Աշակերտք Ազգ. Կըթ. Որբանոցի Նիկոսիոյ. — Վերականգնեցաւ նախկին 4 աշակերտաց կողմէ 1931»:

Մնամ խորիմ յարգանքօր

Ռ. ՓՆՂԳՊՈՍԵԱՆ

ԾԱՆ. ԽՄԲ. — Պ. Փիլիպպոսեանի վերլուծումները 1901ին կապարուած հանդէսին «Միւիթար Աբբասօր 200 ամեակը Կիլորոսի Ս. Մակարայ վանքին մէջ» ընթերցողները կրնան տեսնել Ի «Յիշատակարան Երկհարիւրամակ յորհլինի Միւիթարեան Միարանութեան Ի Վ. Երեւոյի» (Տպ. Վ. Ս. Վ. 1901, էջ 193-195), ինչպէս նաեւ «Արմէնիա»-ի մէջ, Թ. 1, 1901: